

УДК 657.372

Левицька С. О.,*доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне,***Панчук І. П.,***викладач Технічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне*

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У статті розглянуто значення фінансової діяльності в процесі здійснення підприємницької діяльності, розкрито роль фінансового планування, взаємодію фінансового і бухгалтерського відділів.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансовий результат, фінансове планування, фінансовий відділ.

В статье рассмотрено значение финансовой деятельности в процессе осуществления предпринимательской деятельности, раскрыта роль финансового планирования, взаимодействие финансового и бухгалтерского отделов.

Ключевые слова: финансовая деятельность, финансовый результат, финансовое планирование, финансовый отдел.

The article discussed the importance of financial activities in the course of doing business, and role of financial planning, the interaction of financial and accounting departments.

Keywords: financial activities, financial results, financial planning, financial department.

Постановка проблеми. Суттєвою проблемою в організації фінансової діяльності підприємства є належне здійснення фінансової роботи на підприємстві, відсутність оцінки та фінансових прогнозів як на малих, так і на великих підприємствах, роль яких посилюється в період коливання економічних циклів та нестабільності економічного середовища країни. Для підвищення рентабельності та фінансового результату суб'єктам господарської діяльності необхідно чітко встановити визначення результату підприємства за кожним видом діяльності, врегулювати взаємини між відділами фінансової служби, зокрема, бухгалтерським та фінансовим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми організації та обліку результатів фінансової діяльності досліджувалися такими науковцями, як О. О. Терещенком, В. М. Опаріном, О. С. Філімоненковим, І. В. Жолнером, Поддєрьогіном А. М. та іншими. Ці вчені розподіляють організацію фінансової роботи за видами діяльності та розміром статутного капіталу підприємств, визначають структуру організаційного управління на підприємстві та її вплив на фінансовий результат.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є досягнення поставлених завдань, а саме: розкрити сутність фінансової діяльності, фінансової звітності та фінансового планування, що включають аналіз структури балансу доходів і витрат, складу платіжного балансу та бізнес-плану; провести порівняльний аналіз структури фінансової служби країн Західної Європи та України; визначити взаємодію в організації обліку та виділити завдання для усунення недоліків фінансової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Фінансова діяльність займає важливе значення в процесі функціонування підприємства та організації його облікової політики. Становлення в Україні ринкових відносин та виходу з кризи сприяють поліпшенню економічного середовища для діяльності підприємств, зокрема, їх фінансової діяльності.

Відповідно до П(С)БО 4 «Звіту про рух грошових коштів» фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до зміни розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства. Але таке тлумачення цього поняття не враховує фінансування капітальних вкладень, сплати податків, виплата дивідендів їх засновникам, амортизаційної політики, формування фінансових ресурсів та ін. Таким чином, поняття фінансової діяльності можна розглядати як систему методів та форм, що забезпечують ефективне функціонування підприємств різних форм власності, досягнення ними фінансового результату та поставлених цілей [7].

Ефективна організація фінансової діяльності залежить від своєчасної мобілізації фінансових ресурсів, раціонального розподілу отриманих прибутків у процесі виробничо-господарської діяльності, виконання власних фінансових зобов'язань, зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання та перед державою в цілому. Отже, основними завданнями фінансової діяльності підприємства виступають:

- облік фінансових результатів;
- підвищення рентабельності підприємства;

- підвищення платоспроможності підприємства;
- виконання власних зобов'язань;
- забезпечення господарської та виробничої діяльності;
- контроль за цільовим використанням коштів підприємства;
- контроль виробничо-господарської діяльності;
- складання прогнозів на майбутнє;
- організація роботи фінансової служби (якщо така передбачається) [8].

У бухгалтерському обліку результати фінансової діяльності підприємства відображаються у Звіті про фінансові результати. Згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», метою складання звіту є надання користувачам певної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період, тобто за календарний рік. Баланс підприємства, Звіт про фінансові результати та інші форми фінансової звітності складаються на кінець останнього дня календарного року [6].

Головною метою фінансової діяльності будь-якого підприємства є отримання фінансового прибутку, при цьому витрачаючи як найменші затрати. Проте не завжди результатом діяльності може бути отримання прибутку, інколи витрати перевищують суму доходів і підприємство зазнає збитків [8]. Термін «фінансовий результат» широко використовується на практиці бухгалтерського обліку, проте, його тлумачення у законодавстві України не існує. Деякі автори під фінансовим результатом розуміють: грошову форму підсумків господарської діяльності організацій або інших підрозділів, виражена у прибутках або збитках (С. В. Мочерний); балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат) (В. А. Луговий); прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності (М. С. Пушкар).

Щоб визначити фінансовий результат підприємства бухгалтеру потрібно визначити розмір доходів та витрат за звітний період і порівняти їх між собою. Згідно з П(С)БО 3, доходи, що відображаються у звіті в момент надходження активу або погашення зобов'язань призводять до збільшення власного капіталу, відповідно витрати відображаються в момент вибуття активу або збільшення зобов'язань і призводять до зменшення власного капіталу підприємства. Чистий прибуток розраховується як сума прибутку від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку [6].

Інформація про фінансові результати та їх облік провадиться на рахунках класу 7 Плану рахунків бухгалтерського обліку, а саме: 791 «Результат основної діяльності»; 792 «Результат фінансових операцій»; 793 «Результат іншої звичайної діяльності»; 794 «Результат надзвичайних подій».

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку за дебетом рахунку 79 «Фінансові результати» відображаються суми закриття рахунків обліку витрат та сума нарахованого податку на прибуток. За кредитом відображаються суми закриття рахунків обліку доходів. При закритті рахунку 79 його сальдо списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» [1].

Підприємству для підвищення результатів своєї діяльності потрібно підвищити роль фінансового планування, оптимізувати формування даних щодо фінансових результатів, проводити якісний аналіз роботи та завдань, що лежать в основі функцій фінансової служби. Фінансова служба представляє собою самостійний підрозділ у вигляді фінансового відділу, структура роботи якого залежить від організації роботи бізнесу, виду діяльності та кількості працюючих.

Основні завдання роботи фінансового відділу подані на рисунку 1.

Завдання фінансового відділу
Фінансове планування (перспективне, поточне, бізнес-планування)
Розробка і реалізація фінансової політики
Розробка і реалізація валютної політики
Оцінка фінансових ризиків та організація розрахунків
Складання та аналіз фінансової звітності підприємства
Регулювання фінансових відносин між суб'єктами господарювання
Виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, постачальниками та працівниками
Визначення інвестиційної політики

Рис. 1. Завдання роботи фінансового відділу

Фінансове планування являє собою процес складання перспективних та поточних планів по фінансово-економічних показниках. Методами фінансового планування виступають: економічний аналіз, метод коефіцієнтів, нормативний метод, економіко-математичні методи, балансовий метод [4].

Баланс доходів і видатків є одним із основних фінансових планів, що передбачає створення та цільове використання грошових фондів підприємства. Структура балансу доходів і видатків подана в таблиці 1.

Таблиця 1
Баланс доходів і видатків

№ розділу	Назва розділу	Зміст розділу
I	Доходи і надходження коштів	планується прибуток, амортизаційні відрахування, надходження виручки від реалізації, інші надходження.
II	Видатки і відрахування	охоплює статті: капітальні вкладення, витрати на ремонт, приріст власних оборотних коштів, утворення страхового фонду, інші видатки.
III	Взаємини з бюджетом	податкові платежі, бюджетні асигнування для покриття видатків на певні цілі.
IV	Взаємини з кредитною системою	здійснюється кредитування на принципах строковості, платності, цільового використання коштів, забезпеченості, поверненості.

Одним із напрямів фінансового планування є складання платіжного календаря. Платіжний календар – це план надходження та витрачання грошових коштів за певний проміжок часу (тиждень, місяць, квартал, рік). Такий інструмент оперативного планування дає можливість отримання інформації про рух грошових коштів на підприємстві не тільки за місяць, квартал чи декаду, а на конкретну дату. Завданнями платіжного календаря виступають: планування грошових надходжень та можливих витрат на плановий період; зіставлення планових та фактичних фінансових показників руху грошових коштів на підприємстві; забезпечення аналізу фінансового ринку, в якому функціонує підприємство; аналіз кредиторської та дебіторської заборгованостей; оцінка реальних можливостей та відповідність їх плановим показникам; виконання власних зобов'язань та контроль за управлінням грошових потоків; визначення залишку та нестачі коштів на кінець звітного періоду; аналіз виконання фінансового плану.

Також, одним із розповсюджених видів планування виступає бізнес-планування. Бізнес-планування – довгострокове фінансове планування роботи підприємства, що передбачає реальну оцінку майбутніх можливостей при очікуваних умовах ринку та економічної політики країни [8]. Структура бізнес-плану подана на рисунку 2.

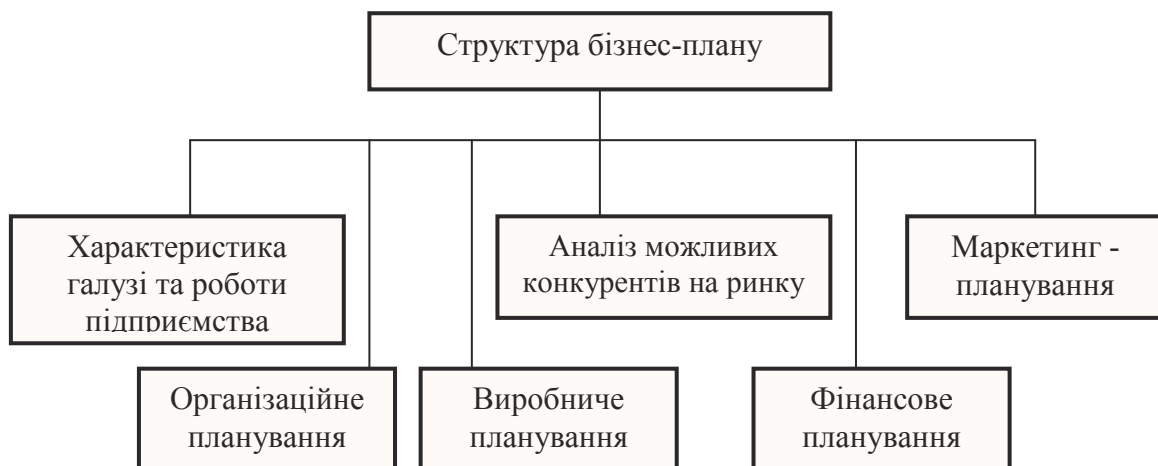

Рис. 2. Структура бізнес-плану

Характеристика основних розділів бізнес плану:

1. Характеристика галузі та роботи підприємства.

Описується галузь, до якої безпосередньо належить підприємство, а також подаються основні відомості про організаційно-правову форму, формується комерційна ідея, подаються відомості про продукцію (роботи, послуги), формується місія та стратегічні цілі.

2. Аналіз можливих конкурентів та ринку.

Здійснюється сегментація ринку та тенденції його розвитку, визначається місце підприємства на цьому ринку, подається інформація про конкурентів та оцінюються конкурентні можливості, здійснюється вибір місця розташування, проводиться аналіз можливостей, шансів, переваг та недоліків підприємства.

3. Маркетинг-планування.

Визначаються цілі маркетингової діяльності та проводиться вибір маркетингової стратегії, розробляється стратегія збуту, політика ціноутворення, рекламна політика, формується бюджет маркетингової діяльності.

4. Виробниче планування.

Описується виробничий процес виготовлення продукції (процес надання послуг чи робіт), визначається собівартість та ціна виготовленої продукції (робіт, послуг), складається кошторис, наводиться інформація про необхідні сировину, матеріали, комплектуючі. Здійснюється оцінка впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на діяльність підприємства.

5. Організаційне планування.

Характеризуються можливі зміни організаційно-правового статусу підприємства в перспективі. Розраховується потреба в кадрах, кількості робочих місць та оплати праці працівників.

6. Фінансове планування.

Результати попередніх розділів узагальнюються в єдиному вартісному грошовому вимірнику. Складається прогноз у довгостроковій перспективі та проводиться оцінка доцільності роботи підприємства.

Робота фінансового відділу з бухгалтерією залежить від організаційної структури підприємства, форми його власності. На малих підприємствах фінансовий відділ відсутній як такий, адже підприємство не має можливості його утримувати. Тому роботу цього відділу може виконувати як бухгалтерія, так і зовнішні консультанти (консалтингові фірми, незалежні аудитори, аудиторські фірми та ін.). Функцію контроль та управління за фінансами здійснює керівник підприємства (чи власник у одній особі), який одночасно може виконувати і функції бухгалтера. На середніх підприємствах фінансовий відділ зазвичай відсутній, функцію управління фінансами здійснює бухгалтер, який свої рішення погоджує з керівником підприємства. На підприємствах, що належать до великих управління фінансами здійснює компетентний на це відділ на чолі з фінансовим директором. Діяльність відділу та його організаційна підпорядкованість вищому керівництву здійснюється в межах організаційної структури самого підприємства [8].

Організація роботи фінансових служб країн Західної Європи і України відрізняються за своєю організаційною структурою (див. рис. 3).

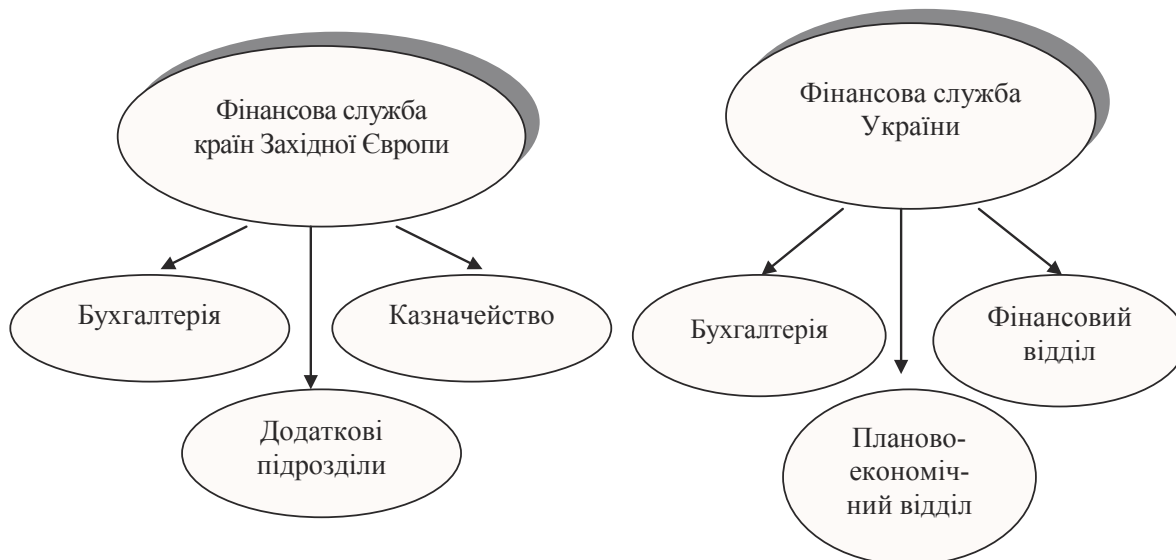

Рис. 3. Структура фінансової служби України та країн Західної Європи

В організації роботи між відділом бухгалтерії та фінансовим відділом існує тісний безпосередній зв'язок. З одного боку – фінансовий відділ здійснює підготовку та складання фінансових звітів, здійснює прийом та розміщення грошових надходжень, провадить облік та контроль первинної інформації та своєчасне інформування про фінансові результати, з іншого боку – бухгалтерія здійснює облік господарських операцій на підприємстві, складає бухгалтерську звітність на основі показників фінансового відділу, бізнес-планування, структури доходів та витрат, платіжного календаря та ін. [2].

Хоча робота між відділами фінансової служби є чітко врегульованою, в процесі фінансової організації

виникає низка проблем, які підприємству потрібно усунути для покращення стабільності своєї роботи та утвердженні своїх позицій на ринку а саме: неналежне виконання обов'язків покладених на фінансові відділи; відсутність поточного та оперативного планування; відсутність стратегічного планування; відсутність оцінки можливих ризиків у процесі діяльності; неналежна інформованість виконавців фінансової служби; нестабільна податкова політика, що спричиняє нестабільність сталого економічного розвитку підприємства та різка зміна фінансових планів під впливом зовнішніх чинників; неналежна оцінка власних можливостей та позицій конкурентів на ринку; нестабільна цінова політика, що породжує коливання попиту на продукцію (роботи, послуги) з боку клієнтів; здійснення моніторингу ринку товарів та послуг, виявлення оптимальних умов забезпечення матеріально-технічними ресурсами та послугами у співвідношенні ціни та якості, укладання угод з постачальниками продукції; відсутність аналізу щодо оптимізації структури активів та джерел їх наповнення; складання річного плану фінансових потоків без врахування перспективного планування; відсутність фінансового відділу.

Висновки. Отже, фінансова діяльність представляє собою процес збалансування доходів і витрат підприємства, фінансове планування очікуваних результатів як вираження ефективності фінансової роботи та діяльності підприємства в цілому.

Організація фінансової діяльності підприємства визначається ефективністю прийняття управлінських рішень керівником підприємства та фінансовим відділом, використання достовірної інформації та надання її внутрішнім і зовнішнім користувачам по потребі, підвищення ролі фінансового та стратегічного планування, чіткість взаємодії бухгалтерського та фінансового відділів, що дозволяє визначити фінансовий результат як у бухгалтерському обліку, так і у звітності фінансового відділу.

Література:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, затверджені наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
2. Крупка Я. Д. Фінансовий облік : [підручник] / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. Я. Микитюк та ін. – К. : Хайтек-Прес, 2011. – 544 с.
3. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика : [навчальний посібник]. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 608 с.
4. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посібник] / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
5. Поддєрьогін М. Д. Фінанси підприємств : [підручник] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 7-е вид. – К. : КНЕУ, 2008. – 546 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р., із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України № 1591 від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р., із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України № 1591 від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : / <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
8. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : [навч. посібник] / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.